

hem voor een voldongen feit stelden. Hij had mgr. van de Loo laten deelnemen aan de stap bij Schrieke (5 januari), de gemeenschappelijke audiëntie bij Seyss-Inquart was aangevraagd – zou het voor de aartsbisschop dan niet moeilijk zijn, dat protestants-katholieke eenheidsfront op het punt van het schoolbeleid te doorbreken?

Inderdaad, moeilijk was het, maar mgr. de Jong was er de man niet naar om voor druk te wijken. Op 7 februari ontving hij Hangelbroek en Terpstra. Dezen betoogden dat het practisch zeker was dat het departement, als het tot benoemingen overging, onaanvaardbare leerkrachten naar voren zou schuiven, immers: dan zou men zich laten leiden door (zo stond het in de verordening) 'het belang van een voorspoedige ontwikkeling van het Nederlandse schoolwezen' – als Seyss-Inquart *die* termen bezigde, wist men wat op handen was! Maar het betoog overtuigde de aartsbisschop niet. Enkele dagen later vernam men wat in Arnhem gebeurd was. Hangelbroek ging opnieuw de aartsbisschop bezoeken, ditmaal samen met de voorzitter van de Schoolraad, dr. van Itterzon. Prof. Aalders, voorzitter van de Vereniging voor Christelijk Volksonderwijs, zond mgr. de Jong een brief. 'Het kostte hem', aldus de Pater, 'grote moeite om tot een besluit te komen . . . Zijn hart wees hem naar meedoen, zijn verstand naar afwachten'. Het verstand gaf de doorslag: op 21 februari ging zijn advies naar de bisschoppen uit; het luidde dat men de twee protestantse organisaties niet moest volgen 'in hun onberaden stap', aldus zijn woorden.¹ Hij gaf, schreef hij, de hoop niet op dat hij de Schoolraad en de Vereniging voor Christelijk Volksonderwijs tot een ander, gemeenschappelijk beleid zou kunnen bewegen – toen volgden de arrestaties van 26 februari en daarmee was, mgr. de Jong realiseerde het zich, voor hen geen terug meer mogelijk.

De aartsbisschop moet de verdeeldheid die zich geopenbaard had, als uiterst pijnlijk ervaren hebben. Een aanwijzing daarvoor zien wij in de moeite die hij zich gaf om aan het katholieke volksdeel duidelijk te maken dat het Episcopaat niet de strijd op zichzelf wilde ontwijken maar er eenvoudig het juiste moment nog niet voor gekomen achtte. Op 8 maart werd in alle katholieke kerken een mandement voorgelezen² waarin de 'belangstelling' en het 'gebed' der gelovigen gevraagd werd voor 'het grote en onmisbare bezit van onze eigen vrije school. Alleen het katholiek onderwijs sluit passend aan bij het katholiek gezin. Dit onschatbare erfgoed moeten wij handhaven tot iedere prijs.' Vier dagen later, 12 maart, zond het Episcopaat van Dam een duidelijke waarschuwing: 'In de gevallen waarin de Staat tot een be-

¹ De Pater: *Het Schoolverzet*, p. 112. ² Tekst bij Stokman: *Het verzet van de Nederlandse bisschoppen*, p. 228.